

ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಇತಿಹಾಸ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ

ಪ್ರವೀಣ್ ಕುಮಾರ ಎಂ. ಬಿ.

ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ

ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2024/04/praveen-kumar-m-b.php>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10929751>

ABSTRACT:

ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಹಲವು ಪಾಳೆಪಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಒರ್ವ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ದಾಖಲೆಗಳ ಅನುಸಾರ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐತಿಹ್ಯ ಆಕೆಯ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನ ಸಾವದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವ ಬೃಹತ್ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ಸತಿಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪಾಳೆಗಾರರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಪಾತ್ರ, ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ಪುನರ್ ಅವಲೋಕನ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು, ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಪಗಳು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಜನಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿತಕೊಳ್ಳಲು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಬೆಂಕಿಗಾಹುತಿಯಾದ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನವಿದ್ದು ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 8 ಶತಮಾನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಗಾರರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧ ವಿವರಿಸುವುದು, ವಿವಿಧ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಕೈಫಿಯತ್ಗಳ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

KEYWORDS:

ಮಿಡಿಗೇಶಿ, ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬುಕಾನನ್, ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿ, ಪಾಳೆಗಾರರು, ರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮ, ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭುಗಳು, ಇಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ.

ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಹಲವು ಪಾಳೆಪಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಒರ್ವ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ದಾಖಲೆಗಳ ಅನುಸಾರ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐತಿಹ್ಯ, ಆಕೆಯ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನ ಸಾವದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವ ಬೃಹತ್ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ಸತಿಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪಾಳೇಗಾರರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಪಾತ್ರ, ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ಪುನರ್ ಅವಲೋಕನ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು, ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಪಗಳು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಜನಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿತಕೊಳ್ಳಲು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಬೆಂಕಿಗಾಹುತಿಯಾದ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನವಿದ್ದು ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 8 ಶತಮಾನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೇಗಾರರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧ ವಿವರಿಸುವುದು, ವಿವಿಧ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಕೈಫಿಯತ್ಗಳ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಧುಗಿರಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಹೋಬಳಿ ಗ್ರಾಮ ಮಿಡಿಗೇಶಿ. ಈ ಹೋಬಳಿಯ ಹಲವು ಪಾಳೆಪಟ್ಟುಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಒಂದು ಸುಸ್ಥಿರ ಆಡಳಿತ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪಾಳೆಪಟ್ಟಿನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹಲವು ಮಹಿಳೆಯ ವಿವರಗಳು ಆಡಳಿತ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮೌಖಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಯರೇಖೆಗಳು, ಕೈಫಿಯತ್ತು ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಹೆಸರಿನ ಕುರಿತಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಪಾಳೆಪಟ್ಟಿನ ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಮಧುಗಿರಿ ಹಾಗೂ ನಿಡುಗಲ್ಲಿನ ಕುರಿತು ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಡಾ. ವಸು ಮಳಲಿ ರವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ

ಮಿಡಿಗೇಶೀಯನ್ನಾಳಿದರವರು ಎಂಬ ಲೇಖನವು ಸಹ ಅಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಡಾ. ಕಾವಾಲಮ್ಮ ರವರ ಮಧುಗಿರಿಯ ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭುಗಳು ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯೊಂದಿನ ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಬುಕಾನನ್ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕಿಂಜಿ ರವರ ಕೈಫಿಯತ್ಗಳು ನಮಗೆ 19 ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದ ಮಾಹಿತಿ ಹಾಗೂ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದು ಡಾ. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ ರವರ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಲಿಕೆಯಾದ ಕಲ್ಪಶೋಧವು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮಹಿಳೆಯ ಹೆಸರೇ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳವೇ?

ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕುರಿತಂತೆ ಹಲವು ರೀತಿಯ ವಿವರಣೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಐತಿಹ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎರಡು ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದನೆಯದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆ/ಮೌಖಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಎಂದರೆ ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿಯ ಹೆಂಡಿಯ ಕುರಿತು. ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಪಲ್ಲನಾಡಿ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಇವನು ತಿರುಪತಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೊಂಡನು. ಈತನ ಹೆಂಡಿತಿಗೆ ಹಿಮ್ಮಡಿಯವರೆಗೆ ಕೇಶವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈ ಊರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿಡಿ-ಹಿಮ್ಮಡಿ ಕಾಲಿನ ತುಡಿಯವರೆಗೆ ಕೇಶ ಎಂದರೆ ಕೂದಲು ಹಿಮ್ಮಡಿಕೇಶಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು ಎಂಬುದು ಇಂದಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಮೌಖಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೈಫಿಯತ್ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರಿನ ಕುರಿತಂತೆ ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಅಥವಾ ಹಿಮ್ಮಡಿಕೇಶಿಯಲ್ಲ ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ಮಲ್ಲಾಂಬಿಕೆ ಎಂದು ರಾಯರೇಖೆಯಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕಿಂಜಿರವರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೈಫಿಯತ್ 4 ನಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ದಾಖಲೆ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಮೆಕಿಂಜಿಯು ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಒಂದು ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ

ತ್ತು. ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದ ವರ್ತಕರು ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವರ್ತಕರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬುವವಳೊಡನೆ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವಳ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಆತನ ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೂ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದನು. ಇದೇ ಪ್ರದೇಶದ ದುರ್ಗದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದನು. ಹೀಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ನಾಗಿರಡ್ಡಿ ಎಂಬ ನಾಡಗೌಡನು ಇದೇ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದನನು. ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸಿಹಿಯಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧಪ್ಪನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಆಕೆಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳಿಂದ ಅಪಾರ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅವಳ ಹೆಸರಾದ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರಿಟ್ಟನು. ಈ ಘಟನೆಯು ಕ್ರಿ.ಶ 1337 ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಯರೇಖೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾದ ಘಟನೆಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಮೆಕೆಂಜಿಯ ಕೈಫಿಯತ್ನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾದ ಘಟನೆಗಳಿಗೂ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳ ಹೋಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಯರೇಖೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗಿರಡ್ಡಿಯ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹಿಮ್ಮಡಿಯವರೆಗೆ ಕೂದಲು ಇದ್ದುದರಿಂದ (ಹಿಮ್ಮಡಿಕೇಶಿ) ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೆಕೆಂಜಿಯ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೆಸರು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಆಕೆಯು ಒರ್ವ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಹಿಳೆ ಅವಳನ್ನು ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂದೇ ಮೆಕೆಂಜಿ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಬಂದಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಕಾರಣ ಒರ್ವ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ಹೆಸರು 1337-1500 ರ ನಡುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಸಂಶೋಧಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿವೆ. ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು 9 ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆಯ ಹರದನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಜೋಯಿಸರು ಹಾಜರುಪಡಿಸಿದ್ದ ತಾಮ್ರಶಾಸನದ ಮುಂಭಾಗದ ಭಾಗದ 29 ನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ” ರಾಜಪ್ರಭುಃ ಶ್ರೀಮತ್ಕೃಷ್ಣಮಹೀಪತೇರ್ವಿಜಯತೇ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಂ

ವಹನ್/ ಯಶ್ವತೇ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಮಾಗಡಿ ಲಸತ್ನಾವನ್ನಿ ಮುಖ್ಯಾನ್ವಹೂನ್ವೇಶಾನ ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಿಡಿಗೇಶಿಯು ಗಂಗರ ಕಾಲದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಣ್ಣೆಯು ಮಧುಗಿರಿ, ಮಿಡಿಗೇಶಿ, ಮಾಗಡಿಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹತ್ತಿರವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದು ಈ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಈಗಾಗಲೇ ಇತ್ತು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಂಶೋಧಕರು ಈ ಶಾಸನವು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ದೊರೆಕಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನ ಹಲವು ಊರುಗಳಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು ಜಾಮರಾಜ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಂಗ ದೊರೆಗಳಾದ ಶೀವಮಾರ, ಶ್ರೀಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಎರೆಂಗನ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಗಂಗರ ಕಾಲದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಭಾರತದ ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಜನರಲ್ ಮಾರ್ಕ್ವೆಟ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲೇ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರವಾಸ ಬೆಳೆಸಿದ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬುಕಾನಾನ್ ತನ್ನ ಆಗಸ್ಟ್ 08 1800 ರಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಗೇಶಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದ್ದು ತನ್ನ A journey from Madras through the countries of Mysore, Canara and Malabar ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಡಿಗೇಶಿ ವಿವರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳವು ಮೂಲತಃ ಪಾಳೇಗಾರರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಮಡಿಗೇಶಿ (ಅಂದರೆ ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ) ಎಂಬ ಮಹಿಳೆಯು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಶವದ ಜೊತೆಗೆ ಸತಿ ಹೋದುದರಿಂದ ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಇಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಅಪರೂಪ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆನಂತರ ಮಡಿಗೇಶಿಯು ಯಾವ ವೀರ ಮಹಿಳೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ಆ ಕುಟುಂಬದ ರಾಣಿ ಅಥವಾ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರಿಂದ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸತಿ ಹೋದ ರಾಣಿ ಮಡಿಗೇಶಿ ಹೆಣ್ಣು ಎಂತಲೂ ಆಕೆಯ ಹೆಸರೇ ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿಯ ಮರಣಾನಂತರ ಆಕೆಯ ರಾಣಿ ಮಡಿಗೇಶಿಯು ಸತಿಸಹಗಮನ ಮಾಡಿಬರಹುದೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ರಾಣಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯೆಂದರೆ ನಾಗಲಾದೇವಿ ಮತ್ತು ತಿರುಮಲಾದೇವಿಯರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ನಾಗಲಾದೇವಿಯು ಕೆಲಕಾಲ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದಳು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂದೆ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಮ್ಮ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ:

ಶ್ಯಾನುಬೋಗ ನಾಗೇಶರಾಯರು ಹಾಜರು ಪಡಿಸಿದ ತಾಮ್ರಶಾಸನದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿಶ 1612 ರ (ವಿಕ್ರಮಶಕ 1400) ಶಾಸನವು ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಇದನ್ನು ಶೆಟ್ಟಿನೋರು ದೊಟ್ಟಮಲ್ಲಶೆಟ್ಟಿ, ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಶೆಟ್ಟಿ, ಕಾಮಶೆಟ್ಟಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೆಂದು ಈ ಕುರಿತು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಇರುತ್ತೆ ಎಂತಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಕುಟುಂಬದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಾದ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಕ್ಕಳು ಇದೇ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ಮಿಡಿಗೇಶಿ ದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು ಮಲ್ಲಮ್ಮಳು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆರತಿ ತಪ್ಪದೇ ಮಾಡಿ ದೇವರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ತಪ್ಪಬೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು ಎಂದು ನಮೂದಾಗಿದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ದೇವರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಮುನ್ನು ಆರತಿ ಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಆಡಳಿತ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ರಾಜಮಾತೆ ರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮ:

ಮಧುಗಿರಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡರು ನಾಗಿರೆಡ್ಡಿಯಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಎರಡನೇ ಮಗನಾದ ತೋಂಟದಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ತೋಂಟದಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದ ದೊಡ್ಡಕಲ್ಲಯ್ಯ ಮತ್ತು ಚನ್ನಬಸವಪ್ಪರುಗಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕವರಿದ್ದಾಗಲೇ ತೋಂಟದಪ್ಪಗೌಡರು ಕಾಲವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಹೊಣೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮನವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಧುಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಮಲ್ಲರಾಜಯ್ಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹೋದರ ತಿಮ್ಮರಾಜಯ್ಯನವರು ಇದ್ದರು. ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಪಾಳೆಪಟ್ಟನ್ನು ರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮನವರು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಕಲ್ಲಯ್ಯನವರ ಪರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸಂಧರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ದಳವಾಯಿ ಆಗಿದ್ದ ವೀರನಂಜಯ್ಯರಾಜಯ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1714-1725) ನವರು ಮಧುಗಿರಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಮೇಲೆ ಧಿಡೀರನೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮಹಾರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮರವರು ತನ್ನಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳ ಸಹಿತ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದಳು

ದಳವಾಯಿಯು ಸುಮಾರು 11 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯನ್ನು ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯನ್ನು ಮಧುಗಿರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಜ್ಜಮ್ಮ ಅದನ್ನು ಹಿಂಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಆಪ್ತ ಕೆಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಹಾರಾಜರಾಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ(ಕ್ರಿ.ಶ. 1714-1732) ರವರನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಗಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಳು. ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ 16000 ಪಗೋಡಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಅಜ್ಜಮ್ಮರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಅಜ್ಜಮ್ಮರವರು ಮಹಾರಾಜರು ನೀಡಿದ ಆದೇಶದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಯ ತೆರೆಯೂ-ರಿಗೆ ಬಂದರು. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಆಪ್ತರೊಂದಿಗೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ವೀರನಂಜಯ್ಯರಾಜಯ್ಯನವರ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ದಳವಾಯಿ ವೀರನಂಜಯ್ಯರಾಜಯ್ಯನು ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಯವುದೇ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಿರಾಶಳಾದ ಅಜ್ಜಮ್ಮ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಳು, ದಳವಾಯಿಯ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅಸಹಾಯಕತೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ “ನನ್ನ ಆದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬಲವಿದ್ದರೆ ಆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಅಭ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದೇ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಜನರು ಕೋಟೆಯ ಕೆಲಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮಳು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿರು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಠರ ಸೇನಾಪಡೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಮೇಲೆ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1720ರಲ್ಲಿ) ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಳು. ವೀರನಂಜಯ್ಯರಾಜಯ್ಯನು ಪರಾಭವಗೊಂಡು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದನು. ಹೀಗೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯು ಮಹಾರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮನವರ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪುನಃ ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭುಗಳ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಸೇರಿತು. ರಾಣಿಯು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಒಡೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ರಿಪೇರಿ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಎಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಮೆಕಂಜಿಯ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕೈಫಿಯತ್ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ತೋಂಟದಪ್ಪ ಗೌಡರ ಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ

ಮೆಕಂಜಿಯ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮನವರು ತೋಂಟದಪ್ಪಗೌಡರ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಇದೆ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರೊರ್ವರು “ಬಹುಶಃ ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಅಜಂಮ್ಮ ಮತ್ತು ಗೌರಮ್ಮ ಎಂಬ

ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದರು, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಮಂದಿರದ ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲ ಸ್ವಯಂಭುಲಿಂಗದ ಪಾಣಿಪೀಠದಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳೇ ಅವರ ಪತ್ನಿಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ” ಆದರೆ ಮೆಕಂಜಿ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮಳನ್ನು ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡರ ಸೊಸೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದು, ಅವಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯು ಪುನಃ ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭುಗಳ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಅಜ್ಜಮ್ಮನವರ ಹೆಸರು ಮಧುಗಿರಿಯ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿನ ಪಾರ್ವತಿ ವಿಗ್ರಹದ ಪಾಣಿಪೀಠದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಜಂಮ್ಮನವರೇ ಈ ಪಾರ್ವತಿ ದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ರಾಣಿ ಅಜ್ಜಮ್ಮ ಒರ್ವ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ನಿಪುಣಳಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ಯಾವುದೇ ವೈಶಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಸಾಮಂತ ಪಾಳೆಪಟ್ಟಿನ ಅರಸಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಿಡಿಗೇಶಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಆಡಳಿತ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಇಂತಹ ಚತುರ ರಾಣಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ.

ಕ್ರಿ.ಶ.1711ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಮೂಗರಸರಾದ ಕಂಠೀರವ ಮಹಾರಾಜ ಒಡೆಯರು, ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ರಂಗಪುರಾಜನನ್ನು ಕೊಂದು, ಖಂಡಣಿಯನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈತನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಪುರಾಜ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟಶಾಮಿರಾಜ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ತಂದೆ ಕಾಲವಾದಾಗ ಇವರು ಚಿಕ್ಕವರಾದ್ದರಿಂದ, ಮಧುಗಿರಿಯ ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯನು ಸಾಕಿದನು. ಘೋರ್ಪಡೆಯ ಹಿಂದೂರಾಯನು ಸಿರಾವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು, ಈ ಮಕ್ಕಳು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿಗೆ ಓಡಿಹೋದರು. ದೊಡ್ಡವರಾದ ಮೇಲೆ ಮಧುಗಿರಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ.1753ರಲ್ಲಿ ಕೊರಟಗೆರೆಯ ರಣಭೈರೇಗೌಡನು ಮಧುಗಿರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಲು, ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯನು ಈ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ರಣಭೈರೇಗೌಡನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಣಭೈರೇಗೌಡನನ್ನು ಕೊಂದು, ಲೂಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯನು ಕೃಷ್ಣಪುರಾಜನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ವೆಂಕಟಶಾಮಿರಾಜನು ಹೆದರಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದನು.

ಮೈಸೂರಿನ ದೊರೆಯು ಈತನನ್ನು ಚಿಳಿಯೋಳಿನ ರಾಣಿ, ನಾರಾಯಣಸಾನಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು, ಅವಳನ್ನು ಗೆದ್ದನು. ಇವನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ರಾಣಿಯು, ಇವನಿಗೆ ಕೆಲವು ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ, ಮೂರು ಸೆರೆಗಿನ ಸೀರೆಯನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುವಳು. ಇದರಿಂದ ಮೈಸೂರು ದೊರೆಯು ಇವನ ಮೇಲೆ ಅನುಮಾನ ಪಟ್ಟಿದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಹುಂಜನಾಳುಗೌಡನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯ, ಆತನ ತಾಯಿ ಗುರುವಮ್ಮ ಮತ್ತು ಮಲತಾಯಿ ಸೋಮಾಜಮ್ಮರಿಗೆ ಹುಂಜನ ಹಾಳುಗೌಡನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಈ ತಾಯಂದಿರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯನು ವೆಂಕಟಶಾಮಿರಾಜನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಮೈಸೂರಿನವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ, ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಓಡಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯನ್ನು ವೆಂಕಟಶಾಮಿರಾಜನಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಕೊಡುವನು. ಕ್ರಿ.ಶ.1765ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯಿಂದ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯನ್ನು ಈತನು ಜಹಗೀರಾಗಿ ಪಡೆಯುವನು. 'ಗುರುವಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸೋಮಾಜಮ್ಮನವರು ಮತ್ತೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ಮಾಡಲು, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು, ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣಯ್ಯನು, ವೆಂಕಟಶಾಮಿ ರಾಜನಿಗೆ ಮಧುಗಿರಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ 13,000 ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು. ವೆಂಕಟಶಾಮಿರಾಜನ ನಂತರ ಈತನ ವಂಶದವರ ಹೆಸರು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಡಾ.ವಸು ಮಳಲಿ ರವರು ಹಾಗೂ ಡಾ. ಕಾವಲಮ್ಮ ರವರು ಪ್ರಮುಖರು. ಡಾ. ವಸು ಮಳಲಿರವರು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು ಎಂಬ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೇ ಡಾ. ಕಾವಲಮ್ಮ ರವರು ಮಧುಗಿರಿಯ ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭುಗಳು ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿರುವ ರಾಯರೇಖೆಗಳು, ಮಿಡಿಗೇಶಿ ನಾಗರಾಜಿಯೊಂದಿಗಿನ ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ಮೆಕೆಂಜಿಯ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೈಫಿಯತ್ ದಾಖಲೆಗಳು ಮಿಡಿಗೇಶಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ವಸು ಎಂ. ವಿ. (ಸಂ). (2001). ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅರಸುಮನೆತನಗಳು. ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.
2. ಕಾವಲಮ್ಮ ಆರ್. (2005). ಮಧುಗಿರಿ ಮಹಾನಾಡಪ್ರಭುಗಳು. ಕೆ.ಎಸ್. ಮುದ್ದಪ್ಪ ಸ್ಮಾರಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
3. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ ಡಿ. ಎನ್. (2012). ಕಲ್ಪಶೋಧ: ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳು. ಪುಗತಿ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
4. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ ಡಿ. ಎನ್. (2021). ನೋಳಂಬ ವಂಶದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು. ಶ್ರೀಗುರು ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪದ. ತುಮಕೂರು.
5. ಪರಮಶಿವಮೂರ್ತಿ ಡಿ. ವಿ. (1996). ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಿರಿ: ಕೆಲವು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಅಧ್ಯಯನ. ಗುಣನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು.
6. ಎಫಿಗ್ರೆಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ: ಸಂಪುಟ-25. (2021). ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ಮೈಸೂರು.
7. ವಸು ಎಂ. ವಿ. (2004). ಮೌಖಿಕ ಇತಿಹಾಸ. ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ. ಬೆಂಗಳೂರು.
8. ಶ್ಯಾಮಲ ಸಿ. ಆರ್. (2008). ಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಳೆಗಾರರು: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್. ಬೆಂಗಳೂರು.
9. ಮುದ್ದವೀರಪ್ಪ. (2011). ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೋಟೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒಳನೋಟಗಳು. ತುಮಕೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ತುಮಕೂರು.
10. ನಾಗರಾಜ ಓ. (2018). ಕುರಂಗರಾಜ ಐತಿಹಾಸಿ (ನಾಟಕ). ಶಶಾಂಕ ಪ್ರಕಾಶನ. ತುಮಕೂರು.
11. ಗೋಪಾಲ್ ಆರ್. (2009). ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ. ಪುರಾತತ್ವ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ. ಮೈಸೂರು.
12. ಅಂಬಳಿಕೆ ಹಿರಿಯಣ್ಣ. (ಪ್ರ.ಸಂ.). (2009). ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ಮೈಸೂರು.
13. ನಾಯಕ ಹಾ. ಮಾ. (ಪ್ರ.ಸಂ.). (2005). ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಪುಟ-1. ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಮೈಸೂರು.
14. ಮಲ್ಲಿಕಾ ಎಸ್. ಘಂಟಿ. (ಪ್ರ.ಸಂ.). (2018). ಕರ್ನಾಟಕ ಜೈನಶಾಸನಗಳು: ಸಂಪುಟ-01. ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.
15. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್. (1984). ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗೆಜಿಟಿಯರ್: ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳು. ಪರಿಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
16. ಅಭಿಶಂಕರ್ (ಸಂ). (1962). ತುಮಕೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಗೆಜಿಟಿಯರ್. ಗೌರ್ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ. ಬೆಂಗಳೂರು.
17. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎನ್. (2017). ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಗೆಜಿಟಿಯರ್. ಕರ್ನಾಟಕ ಗೆಜಿಟಿಯರ್ ಇಲಾಖೆ. ಬೆಂಗಳೂರು.

18. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. (1994). ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಪಿಯತ್ತುಗಳು. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ಭಾಸ್ಕರಪ್ಪ ಸಿ. ಎನ್. (1981). ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ದರ್ಶನ. ಟೈಮ್ಸ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್. ಬೆಂಗಳೂರು.
19. ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಎಂ. ಡಿ. (2009). ಮಿಡಿಗೇಶಿ. ಬನಶಂಕರಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ತುಮಕೂರು.
20. ರೈಸ್ ಬಿ. ಎಲ್. (1867). ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟಿಯರ್: ಸಂಪುಟ-2. ಮೈಸೂರು.
21. ಮೈಸೂರು ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ (1928-1946). ಮೈಸೂರು.